

ПІДХОДИ ДО МЕТОДИК ОЦІНКИ ДИСПРОПОРЦІЙНОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Анотація

У даній статті розглянуто підходи до визначення методик оцінки диспропорційності розвитку регіонів. Увага приділяється вивченню особливостей теорій «збалансованого економічного зростання», теорії загальної рівноваги та «золотого правила» нагромадження. Акцентується увага на необхідності розглядання термінів «диспропорційність» та «незбалансованість» у статичній та динамічній.

Вивчаються методики оцінки диспропорційності розвитку окремих груп країн та регіонів загалом, а саме: побудова рейтингів (комплексних оцінок) міжкраїнного та регіонального розвитку; використання методик дослідження нерівності в доходах (крива Лоренса, коефіцієнт Джині); використання будь-якого класичного індикатора з арсеналу математичної статистики, що застосовується для оцінки розсіювання компонент вектору для середнього значення – дисперсії, середньоквадратичного відхилення, коефіцієнту варіації та ін.

Ключові слова: пропорції, диспропорції, соціально-економічний розвиток, регіон, асиметричність, дисбаланс, кризи, пропорційність, теорія «збалансованого економічного зростання», теорія загальної рівноваги, «золоте правило» нагромадження, коефіцієнт Джині, крива Лоренса, індекс Гувера, дивергенція, конвергенція.

А. А. Вдовичен, к.э.н., О. Г. Вдовичена, к.э.н.,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ, г. Черновцы

ПОДХОДЫ К МЕТОДИКАМ ОЦЕНКИ ДИСПРОПОРЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Аннотация

В статье рассмотрены подходы к определению методик оценки диспропорционального развития регионов. Внимание уделяется изучению особенностей теорий «сбалансированного экономического роста», теории общего равновесия и «золотого правила» накопления. Акцентируется внимание на необходимости рассмотрения категорий «диспропорция» и «несбалансированность» в статике и динамике.

Изучаются методики оценки диспропорции развития отдельных групп стран и регионов в целом, а именно: построение рейтингов (комплексных оценок) межстранового и регионального развития; использование методик исследования неравенства в доходах (кривая Лоренса, коэффициент Джини); использование любого классического индикатора из арсенала математической статистики, применяемый для оценки рассеяния компонент вектора для среднего значения – дисперсии, среднеквадратичного отклонения, коэффициента вариации и др.

Ключевые слова: пропорции, диспропорции, социально-экономическое развитие, регион, асимметричность, дисбаланс, кризис, пропорциональность, теория «сбалансированного экономического роста», теория общего равновесия, «золотое правило» накопления, коэффициент Джини, кривая Лоренса, индекс Гувера, дивергенция, конвергенция.

Постановка проблеми. Європейська регіональна політика перебуває у стані постійної еволюції, постійного пошуку відповіді на виклики нинішнього динамічного світу. Водночас, аналіз процесу її формування і здійснення, чинників і подій, під впливом яких вона еволюціонує, а також основних заходів, що виконувалися в її межах, дає підстави для виділення окремих характеристик, що можуть бути поширені на регіональну політику як загальне явище.

Як показує досвід ЄС, так і побіжний порівняльний аналіз соціально-економічних показників будь-яких країн або їх регіонів свідчить про наявність диспропорцій.

Неоднозначне трактування та розуміння регіональних диспропорцій значно ускладнює виявлення причин, що зумовлюють їх виникнення у реальному житті. Внаслідок цього обмежуються можливості щодо здійснення класифікації та кількісної оцінки рівня диспропорційності розвитку національної економіки та, найголовніше, гальмується процес розроблення рекомендацій та заходів щодо зменшення їх негативного впливу, що в свою чергу вимагає необхідність у визначенні підходів до методик оцінки диспропорційності розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику, пов'язану з диспропорційним характером розвитку країн світового господарства та їх регіонів, досліджувала низка вітчизняних і зарубіжних учених: Т. Артьомова, В. Вороніна, Г. Воронова, В. Геєць, М. Долішній, Я. Жаліло, С. Злупко, В. Кулик, Т. Мірзодаєва, Ю. Молодожен, Ж. Науменко, Л. Пруднікова, С. Романюк, Л. Шинкарук, І. Школа та інші. Їхні праці присвячені дослідженню новітніх процесів, що відбуваються у глобалізованій економіці, аналізу міжрегіональних та внутрішньо-регіональних диспропорцій, асиметрій, дисбалансів соціально-економічного розвитку, транснаціоналізації економічних систем, економічної дивергенції та конвергенції країн та їх регіонів, глобальної фінансової інтеграції та процесів техноглобалізму тощо.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економіка – це війна пропорцій, і сьогодні спостерігається ланцюгова реакція спотворень основних економічних пропорцій, які ідентифікуються як диспропорції і призводять до дисбалансів, тобто диспропорції виступають характеристикою як пропорційності, так і її негативних змін.

Економічна наука, як і весь світ, переживає сьогодні переоцінку цінностей, і саме структурні компоненти (пропорції, диспропорції), а не загальні величини дадуть змогу знайти шляхи вирішення кризи моделі глобального економічного розвитку. Беручи до уваги теорію «збалансованого економічного зростання», можна говорити про утримання певних ключових змінних у фіксованому співвідношенні, що робить систему негнучкою,

інерційною і неприйнятною до інновацій, оскільки вона створює правила гри за принципом «все або нічого», коли необхідно змінити все або не змінювати нічого. Змінювати все одразу, зберігаючи пропорційні співвідношення, надзвичайно важко, і на протипагу цьому видатний вчений Йозеф Шумпетер показав, що економічний розвиток також потребує миттєвих змін, які вивільняють дорогу новим і перспективним, і такі зміни уособлюють окремі диспропорції.

Кожна національна економіка потребує як синхронізації, так і певної десинхронізації. На жаль, на сьогодні нам не вистачає як даних, так і системи вимірювань, що дадуть можливість визначити, коли необхідно вийти за межі того чи іншого, оскільки хрономіка – наука про часову (лагову) узгодженість в економіці – нині перебуває на стадії становлення. Саме категорія диспропорція може стати одним із показників, що дасть можливість її розвивати.

За теорією загальної рівноваги пропорційність виступає умовою досягнення повної і часткової рівноваги та нерівноважних станів, причинами двох останніх і є диспропорції, які породжують дисбаланси.

За глибиною дисбаланси розрізняють:

- поверхневі: у структурі попиту та у розподілі доходів;
- глибинні: у моделі економічного зростання та у виробничій структурі.

За рівнями економіки розрізняють пропорції/диспропорції:

- загальноекономічні – характеризують співвідношення окремих сторін, елементів суспільного виробництва;
- міжгалузеві – відображають співвідношення між галузями або комплексними галузями;
- внутрішньогалузеві – це співвідношення у межах однієї галузі;
- територіальні – відображають територіальне розміщення виробничих ресурсів у межах країни, економічне співвідношення економічних районів, регіонів, територіально-виробничих комплексів, а також галузей у виробництві та розподілі суспільного продукту [7].

Пропорції економіки виражають також різні співвідношення в умовах виробництва, розподілу, обміну і споживання, тому критерії класифікації можна згрупувати за такими ознаками:

- за способом економічного і статистичного виміру: матеріально-речові, вартісні;
- за природою кінцевого результату (товар, послуга): матеріальне виробництво, сфера послуг;
- за виробничою структурою: співвідношення сфер виробництва і галузей [7].

Перераховані пропорції віддзеркалюють матеріально-речові аспекти

національної економіки. Іншим важливим аспектом є соціально-економічний критерій класифікації, який передбачає такі пропорції, як співвідношення різних видів власності, соціально-класову структуру зайнятого населення, структуру населення за доходами тощо.

Важливими є економічні пропорції/диспропорції між:

- засобами виробництва і робочою силою;
- різними видами засобів виробництва;
- співвідношення між виробництвом, розподілом, обміном і споживанням;
- нагромадженням та споживанням;
- економічними комплексами, галузями і підгалузями;
- різними типами власності;
- секторами економіки (державним і приватним);
- результатами національного виробництва.

Основною проблемою відтворення економічних систем є формування пропорцій між:

- виробництвом і споживанням;
- підрозділами національного виробництва;
- витратами на виробництво та доходами від реалізації продукту виробництва;
- відшкодуванням спожитого капіталу та нагромадженням;
- споживанням і нагромадженням (заощадженням);
- заощадженнями та інвестиціями [7].

Питання пропорційності/диспропорційності виражено у зростанні за «золотим правилом», коли під нагромадженням розуміють таку норму заощаджень, за якої встановлюється стан сталої рівноваги економічної системи з найбільшим рівнем споживання. Суспільство існує для того, щоб споживати плоди економічного розвитку, а не виробляти продукцію лише заради продукції. Тому цілком зрозуміло, що виникає питання про такий сталий рівень запасу капіталу, за якого рівень споживання в країні стає максимальним. Відповідь на це питання дає так зване «золоте правило» нагромадження.

Загальноприйнятих для економіки кількісних показників, котрі б однозначно давали змогу ідентифікувати позитивність чи негативність впливу диспропорції, швидше за все, не існує, оскільки ті ж самі економічні показники, пропорції можуть розглядатися одними суб'єктами як позитивні, а іншими – як негативні й диспропорційні.

В умовах ринкової економіки (як і економіки перехідного періоду) виявлення та усунення принаймні переважної кількості соціально-економічних диспропорцій в економічній літературі розглядається в контексті попиту та пропозиції, і вони детально розглядаються у всіх західних підручниках з макроекономіки [3].

Проте набагато важливішими є терміни «диспропорційність» та «незбалансованість» у статистиці та динаміці. В статичному підході вони застосовуються майже щодо всіх економічних та соціальних явищ, а щодо динаміки, то її можна розподілити на два вектори: перший сприяє їх подоланню, другий збільшує диспропорційність та незбалансованість.

У свою чергу, значна частина даних, які наводяться у статистичних збірниках України, інших країн, ООН, інших міжнародних організацій, можуть розглядатися саме як база для аналізу диспропорційності та незбалансованості численних соціально-економічних показників і в статистиці, і в динаміці.

Щодо статистичного, кількісного виразу диспропорційності, то одним з найбільш придатних для цього прийомів можна вважати (особливо відносно диспропорційності в статистиці – між країнами, регіонами) співвідношення між максимальними та мінімальними значеннями показників, які порівнюються. Існують принаймні дві принципові статистичні вимоги до аналізу пропорційності, без урахування яких висновки або взагалі неможливі, або вони будуть неточними та помилковими, і у багатьох випадках цих умов не дотримуються. Перша – мають бути однаковими об'єкти, які порівнюються, друга – міжнародні класифікації щодо порівняння структурної диспропорційності.

У провідних зарубіжних економічних виданнях звертається особлива увага на необхідність дотримання чітких умов щодо відповідності статистичних даних, що наводяться в статистичних збірниках, або ж при аналізі в економічних дослідженнях – на реалії економічних та соціальних процесів, котрі вони мають відображати, особливо ті, в яких наголос фокусується на диспропорційності.

Загальний висновок відносно цієї проблеми полягає в тому, що статистичні дані щодо характеристики проявів диспропорційності мають аналізуватися з точки зору їх реальності, а не використовуватися суто механічно. Безумовно, що ця вимога далеко не легка і ці досить складні методологічні та практичні аспекти повинні насамперед розв'язуватися статистичними службами, а не користувачами статистичних даних, проте у деяких випадках протиріччя між реальним становищем та статистичними даними настільки кричущі, що їх не можна не помітити.

Водночас, серед численних зарубіжних досліджень, присвячених різним аспектам диспропорційності, не можна не згадати про методики оцінки диспропорційності розвитку окремих груп країн та регіонів загалом, а саме:

1) побудова рейтингів (комплексних оцінок) міжкраїнного та регіонального розвитку;

2) використання методик дослідження нерівності в доходах (крива Лоренса, коефіцієнт Джині);

3) використання будь-якого класичного індикатора з арсеналу математичної статистики, що застосовується для оцінки розсіювання компонент вектора для середнього значення – дисперсії, середньоквадратичного відхилення, коефіцієнту варіації та ін.

Перша методика оцінки диспропорційності – методика ранжирування (рейтингування) загалом визначається як оцінка, порядок чи класифікація певного явища за певною шкалою за визначеними показниками чи групою показників. Рейтинги використовуються тоді, коли виникають об'єктивні труднощі у вимірюванні явища. Воно стало найбільш популярним засобом для згортання інформації у великому масштабі. Особливістю рейтингів можна назвати здатність виконувати серйозну орієнтаційну функцію. Існує безліч рейтингів за різними напрямками та функціями, також їх можна класифікувати на підставі різних параметрів. За кількісними характеристиками рейтинги поділяються на однофакторні та поліфакторні (багатофакторні). Але ранжирування не може відобразити сутність відхилень того чи іншого явища, тому воно дає неповну оцінку диспропорційних явищ [4].

З кривою Лоренца пов'язаний інший вимірювач нерівності доходів – коефіцієнт Джині, який дорівнює відношенню площі фігури, що утворюється між кривою Лоренца та лінією абсолютної рівності, до площі трикутника OAB , що утворюється лінією абсолютної рівності OA та координатними осями (див. рис.1).

Друга методика оцінки диспропорційності – крива Лоренца – представляє собою графічне зображення показника нерівномірності в доходах населення. Це графік, в якому по горизонтальній осі відкладені процент населення від найбідніших верств до найбагатших, а по вертикальній – процент одержуваного ними доходу. Дана крива характеризує ступінь рівності (нерівності) в розподілі доходу. Чим більше відхилення кривої Лоренца від бісектриси, тим більша нерівність у розподілі доходів країни і відповідно вища їх концентрація (див. рис.1).

Цей коефіцієнт коливається в діапазоні між нулем (у випадку абсолютної рівності чисельник дорівнює нулеві) та одиницею (у випадку абсолютної нерівності, коли всі доходи суспільства зосереджені у одного індивіда, чисельник дорівнюватиме знаменнику).

$$K_d = \frac{sL}{s_{\Delta OAB}} \quad (1),$$

де K_d – коефіцієнт Джині;

sL – площа фігури, що утворена між кривою L і прямою OA ;

$s_{\Delta OAB}$ – площа трикутника OAB .

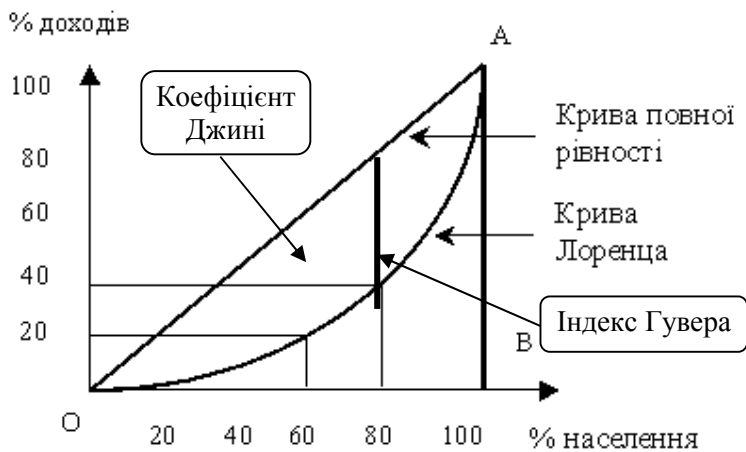

Рис. 1. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині

З метою зменшення нерівності у розподілі доходів держава здійснює примусове переміщення ресурсів, яке призводить до зменшення добробуту одних і підвищення добробуту інших членів суспільства, тобто фактично до перерозподілу доходів за допомогою податкової системи та трансфертів.

З кривої Лоренца можна вивести кількісні показники диспропорційності – це коефіцієнт Джині (у свою чергу, показує міру розшарування суспільства регіону, країни за досліджуваною ознакою) та індекс Робін Гуда, який ще називають індексом Гувера.

Індекс Гувера (Hoover index) – це ще один показник нерівності за доходами, що має зв'язок з кривою Лоренца. Він дорівнює тій частці доходу суспільства, яку необхідно перерозподілити для досягнення рівності. Графічно він представлений (див. рис.1) як найдовший вертикальний відрізок, що з'єднує фактичну криву Лоренца та лінією рівності. Він показує, яку частину доходів населення необхідно перерозподілити для досягнення рівності в доходах.

Але метод кривої Лоренца і коефіцієнта Джині мають недоліки, наприклад, не враховують джерело доходу та відхилення у дослідженні нерівномірності розподілу доходів серед населення. Тому що ці показники мають справу тільки з грошовими доходами, у той час як деякі працівники отримують заробітну плату у вигляді продуктів харчування, тощо.

Варто зазначити, що Індекс Тейла, на відміну від коефіцієнта Джині, можна розкласти. Завдяки цьому індекс дозволяє говорити про відсоток соціальної нерівності стосовно заданих діленням популяції на групи і порівнювати різні ділення.

На Заході дуже розповсюдженим методом оцінки диспропорційності є конвергенція та дивергенція.

З економічного погляду, конвергенція – зближення економічної політики країн, зменшення розриву в показниках економічного розвитку між національними державами, вирівнювання соціально-економічного розвитку країн у рамках інтеграційного об'єднання. Критерії конвергенції – макроекономічні та інституціональні умови, дотримання яких надає право вступу до інтеграційного об'єднання.

Дивергенція – термін, що використовується в економіці для позначення руху по розбіжних лініях: збільшення розриву між рівнями розвитку окремих країн, посилення відмінностей між національними моделями економіки, їх окремими структурами і механізмами.

Термін «дивергенція» використовується також для позначення відхилення окремих країн від середніх макроекономічних показників за якогось регіону або спільноти країн. Існує дві концепції конвергенції у рамках аналізу економічного росту країн та регіонів. Р. Дж. Барроу, Х. Сала-і-Мартін, Дж. ДеЛонг, У. Баумол вважають, що конвергенція виникає, якщо темпи росту бідних країн вище темпів росту багатих. Тобто, в такому випадку можна говорити про тенденції, де бідні країни наздоганяють багаті за рівнем середньодушового прибутку або випуску. Цей процес, який іноді описують як «регресія до середніх величин», Р. Дж. Барроу, Х. Сала-і-Мартін називають β -конвергенція [1].

Базою для аналізу σ -конвергенції є апарат статистичних показників (варіації (різновид чого-небудь, невелика зміна або відхилення), концентрації (зосередження, скупчення, насичення, об'єднання), ентропії (міра невизначеності, недостатність інформації, міра невпорядкованості системи)). Оцінка β -конвергенції формується із використанням апарату економетрії, який містить регресійні моделі (зміни математичного очікування однієї випадкової величини залежно від значень іншої) вартісних та темпових показників. Статистичний апарат аналізу σ -конвергенції дозволяє отримати статистичні оцінки даного процесу, а інструментарій аналізу β -конвергенції – динамічну. Аналіз показників σ -конвергенції та β -конвергенції дозволить зробити висновок про рівномірність розподілу регіонів за значенням обраних показників.

В Україні документом, який визначає методи оцінки регіонального розвитку, є Постанова Кабінету Міністрів «Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів» [5].

У даній Постанові вказано, що методика визначає механізм проведення оцінки і порівняльного аналізу економічного стану та якості життя населення регіонів, районів, міст з метою прийняття відповідних управлінських рішень на державному, регіональному та місцевому рівні, спрямованих на

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

розв'язання проблем міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів, районів, міст та запобігання поглибленню диференціації [5].

У цьому документі була запропонована така методика оцінки:

по-перше, визначаються розбіжності між найбільш благополучними і найбільш проблемними регіонами, районами, містами;

по-друге, визначається діапазон відхилення значення показників регіонів, районів, міст відносно їх середнього значення у три етапи:

1 етап – визначення середнього значення показників регіонів, районів, міст;

2 етап – визначення значення стандартного відхилення показників регіонів, районів, міст;

3 етап – визначається коефіцієнт варіації.

Інформація подається у двох додатках. Перший з них називається «про розбіжності між найбільш благополучними і найбільш проблемними регіонами, районами, містами», а другий – «про діапазон відхилення значення показників регіонів, районів, міст відносно їх середнього значення за (показником)». А показники, у свою чергу, поділяються на показники для проведення міжрегіональної диференціації та для проведення оцінки внутрішньорегіональної диференціації. Перша група показників складається з 16 найменувань (див. табл. 1), а друга – з 12 (див. табл. 2). [5].

Слід також враховувати і Концепцію «Про створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання», де сказано, що рейтингова оцінка регіонів розглядається як сукупність економічних показників та політичних факторів, показники виконання бюджету, а також характеристики міжбюджетних відносин і макроекономічної політики [2].

Таблиця 1

Показники для проведення оцінки міжрегіональної диференціації

№	Найменування показника	Відповідальні за подання інформації
1	2	3
1.	Обсяг валового регіонального продукту на одну особу, гривень	Держкомстат
2.	Обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу, гривень	„-“
3.	Обсяг валової продукції сільського господарства на одну особу (в порівняних цінах), гривень	„-“
4.	Обсяг інвестицій в основний капітал на одну особу, гривень	„-“
5.	Обсяг виконаних будівельних робіт на одну особу, гривень	„-“
6.	Обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу, доларів США	„-“

Продовження табл. 1

1	2	3
7.	Сума податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та державних цільових фондів, мобілізованих органами Державної податкової служби (без урахування бюджетного відшкодування податку на додану вартість), на одну особу, гривень	ДПА
8.	Обсяг доходів місцевих бюджетів без трансфертів (загальний і спеціальний фонд) на одну особу, гривень	Мінфін
9.	Обсяг експорту товарів на одну особу, доларів США	Держкомстат
10.	Розмір середньомісячної заробітної плати працівників, гривень	-"
11.	Розмір заборгованості з виплати заробітної плати на одного працівника, гривень	-"
12.	Рівень безробіття населення (за методологією Міжнародної організації праці) у віці 15-70 років, відсотків	-"
13.	Рівень забезпечення населення житлом, кв. метрів загальної площі на одну особу	-"
14.	Рівень злочинності в розрахунку на 10 тис. населення, одиниць	МВС
15.	Середній розмір пенсій, гривень	Пенсійний фонд України
16.	Співвідношення чисельності пенсіонерів до середньооблікової чисельності працюючих, відсотків	-"

Можна сказати, що на сьогодні основною методологією рейтингової оцінки регіонів, органів місцевого самоврядування є аналіз якісних та кількісних показників і середовища їхньої діяльності, серед них: економічні показники, структура органу місцевого самоврядування та результати його діяльності, фактори оцінки управління фінансами, функціонування бюджетної та податкової систем, їх гнучкість, виконання бюджету і боргове навантаження, фінансовий стан. Усе це здійснюється за національною рейтинговою шкалою, яка дозволяє оцінити кредитний ризик позичальника – регіону, органу місцевого самоврядування або суб'єкта господарювання, та окремих боргових інструментів – облігацій, векселів, позичок.

На основі вищесказаного можна зробити висновок, що методик для визначення диспропорційного розвитку регіонів достатньо, але всі вони оцінюють тільки міжрегіональні нерівності, у той час як внутрішньорегіональні диспропорції залишаються невизначеними. На регіональному рівні диспропорції з'являються тільки після прояву на субрегіональному рівні.

Тому, слушно зауважує в своїй публікації Ж. Г. Науменко, що виявлення, оцінка та зменшення диспропорцій на ранній стадії їх зародження може виявитися більш ефективною, а ніж боротьба з ними вже у прогресуючому стані на мезорівні [4].

Показники для проведення оцінки внутрішньо регіональної диференціації

№	Найменування показника	Відповідальні за подання інформації
1.	Обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу, гривень	Головні управління статистики
2.	Обсяг інвестицій в основний капітал на одну особу, гривень	-"
3.	Обсяг виконаних будівельних робіт на одну особу, гривень	-"
4.	Сума податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та державних цільових фондів, мобілізованих органами Державної податкової служби (без урахування бюджетного відшкодування податку на додану вартість), на одну особу, гривень	Державні податкові адміністрації
5.	Обсяг доходів місцевих бюджетів без трансфертів (загальний і спеціальний фонд) на одну особу, гривень	Головні фінансові управління обласних та Київської міської держадміністрацій
6.	Розмір середньомісячної заробітної плати працівників, гривень	Головні управління статистики областей
7.	Розмір заборгованості з виплати заробітної плати на одного працівника, гривень	-"
8.	Рівень зареєстрованого безробіття, відсотків	-"
9.	Рівень забезпечення населення житлом, кв. метрів загальної площі на одну особу	-"
10.	Рівень злочинності в розрахунку на 10 тис. населення, одиниць	Головні управління (управління) МВС
11.	Середній розмір пенсій, гривень	Головні управління Пенсійного фонду України
12.	Співвідношення чисельності пенсіонерів до середньооблікової чисельності працюючих, відсотків	-"

Висновки. Таким чином, важливою є розробка методики оцінки внутрішньорегіональних диспропорцій розвитку, вона надасть змогу субрегіонам вирішувати питання нерівномірного розвитку. На субрегіональному рівні суттєвою ланкою розвитку є людина з усіма її навичками та освітньо-професійним потенціалом (людський капітал) завдяки якому вона створює матеріальні та духовні цінності задля задоволення своїх потреб та потреб інших.

Можна погодитись, що будь-які соціально-економічні пропорції містять в собі певні елементи диспропорційності, і коли їхні кількісні характеристики дають змогу ідентифікувати негативні зміни в економічних процесах, тоді можна розглядати та трактувати їхній вплив як негативний. Проте слід зазначити, що будь-яких загальноприйнятих кількісних показників не існує, тому диспропорційність необхідно розглядати залежно від об'єкта і суб'єкта дослідження, що дає можливість констатувати два варіанти впливу на економічний розвиток – позитивний та негативний, незважаючи на закладений у термін негатив із філологічної точки зору.

Список використаних джерел:

1. Барро Р. Дж. Экономический рост / Р. Дж. Барро, Х. Сала-и-Мартин; пер. с англ. – М. : БИНОМ, Лаборатория знаний, 2010. – 824 с.
2. Про створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання : Концепція Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2004 р. №208-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/208-2004-p>.
3. Макконнелл К. Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика : в 2 т. / Кэмпбелл Р. Макконнелл, Стэнли Л. Брю ; [пер. с англ.]; [11-ое изд.] – М.: Республика, 1992. – Т. 2. – 400 с. (Глава 22 «Спрос, предложение и эластичность»)
4. Науменко Ж. Г. Аналіз ендогенних та екзогенних диспропорцій на рівні регіону / Ж. Г. Науменко // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2013. – Т.18. – Вип. 3/2. – С.147-150.
5. Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 р. №476 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/476-2009-p>.
6. Структурні зміни та економічний розвиток України : [монографія] / Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Артёмова Т. І. та ін.; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2011. – 696 с.
7. Світогосподарська диспропорційність: особливості, тенденції, вплив на економіку України : [наукова доповідь] / За ред. чл.-кор. НАН України Л. В. Шинкарук; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. – К., 2012. – 152 с.
8. Тищенко О. П. Регіональні диспропорції: сутність, методологія визначення та оцінка / О. П. Тищенко // Економічна теорія. – 10/2011. – №4. – С. 55-64.
9. Трансформації в глобальній економіці та Україна : [монографія] / За заг. ред. І. М. Школи та О. В. Бабінської; Чернів.торг.-ек. ін.-т КНТЕУ. – Чернівці: Друк Арт, 2014. – 416 с.

Anatoliy Vdovichen, Candidate of Economic Sciences,
Ol'ha Vdovichena, Candidate of Economic Sciences,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU, Chernivtsi

**APPROACHES TO VALUATION TECHNIQUES OF DISPROPORTIONAL
DEVELOPMENT OF REGIONS**

Annotation

The article considers approaches to defining valuation techniques of unbalanced regional development. Attention is paid to the study of peculiarities of theories of "balanced economic growth" of general equilibrium and the golden rule of accumulation. Attention is focused on the need of consideration the notions "disproportion" and "imbalance" in static and dynamics. The methodology for assessing unbalanced development of individual groups of countries and regions in general are studied and namely: 'rating (comprehensive assessments) of inter-country and regional development building; using research methods of income inequality (Lawrence curve, Gini coefficient); using any classical indicator from the arsenal of mathematical statistics used for the evaluation of the scattering vector component to the mean value - dispersion, standard deviation, coefficient of variation and others.

Keywords: proportion disparities, social and economic development, region, asymmetry, imbalance, crisis proportionality theory of "sustainable growth" theory of general equilibrium, the golden rule of accumulation, the Gini coefficient, Lorenz curve, the index Hoover, divergence, convergence.

References:

1. Barro R.J., Sala-i-Martin J. (2010). *Jekonomicheskij rost* [Economic growth]. BINOM. Knowledge Laboratory, Moskwa, 824 p. (in Russ.).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2004). *The creation of a system of rating of regions, sectors of the national economy entities*, Concept on April 1, №208-p. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/208-2004-p>. (in Ukr.).
3. Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue (1992). *Jekonomiks: Principy, problemy i politika* [Economics: Principles, Problems and Policies], 11th ed. Republic, Moskwa, vol. 2, 400 p. (in Russ.).
4. Naumenko, J.G. (2013). Analysis of endogenous and exogenous disparities at regional. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova [Bulletin ONU I.I. Mechnikov]*, vol. 18, no. 3/2, pp. 147-150 (in Ukr.).
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2009). *The introduction of assessment interregional and intraregional differentiation of socio-economic development*, Resolution of 20 May №476. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/476-2009-p>. (in Ukr.).
6. Heyets V.M., Shynkaruk L.V., Artemova T.I. et al. (2011). In L.V. Shynkaruk (Ed.). *Structural change and economic development of Ukraine*. National Academy of Sciences of Ukraine; Institute of Economics and Forecasting, Kyiv, 696 p. (in Ukr.).
7. Ed. L. Shynkaruk (2012). *The global economic disparity: features, trends, impact on the economy of Ukraine*. National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 152 p. (in Ukr.).
8. Tishchenko, O.P. (2011). Regional disparities: the nature, methodology and evaluation. *Ekonomichna teoriia [Economic theory]*, vol. 10, no. 4, pp. 55-64 (in Ukr.).
9. In I.M. Shcola, O.V. Babinsky (Ed.) (2014). *Transformatsii v hlobal'nij ekonomitsi ta Ukraina* [Transformation in the global economy and Ukraine]. Printing Art, Chernivtsi, 416 p. (in Ukr.).

УДК 332.14

О. В. Шевченко, к.е.н.,

Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ

**УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

У КОНТЕКСТІ НОВИХ ЗАСАД РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Анотація

У статті виявлено недоліки стратегій регіонального розвитку України та механізму їх реалізації. Показано, що в умовах поступової децентралізації управління та зміцнення громад необхідно змінювати підходи до стратегування регіонального розвитку на основі використання довгострокового підходу. Запропоновано шляхи модифікації стратегій, зокрема щодо структурування тексту стратегій, запровадження моніторингу виконання стратегії, означення джерел фінансування реалізації стратегій. Проаналізовано закордонний досвід підготовки регіональних стратегій. Доведено необхідність залучення громадськості та наукових установ до розробки стратегій. Обґрунтовано, що стратегічні цілі регіонів повинні впливати на структурну трансформацію регіонів з метою регулювання регіональної диспропорційності та подолання надмірних різниць у показниках розвитку регіонів. Сформовано пропозиції щодо удосконалення механізму реалізації стратегій.

Ключові слова: стратегічне планування регіонального розвитку, державна стратегія регіонального розвитку, регіональні стратегії, механізм та інструменти регулювання регіонального розвитку.